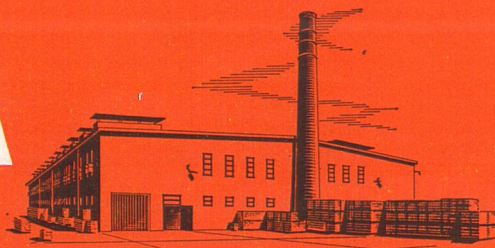

TEGEL

1 - 1962

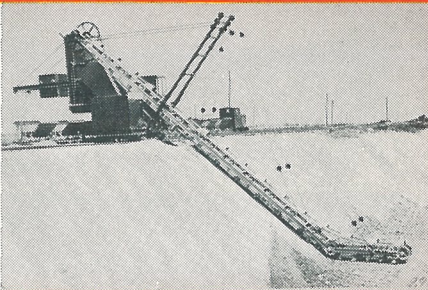
SVEDALA

tegelmaskiner

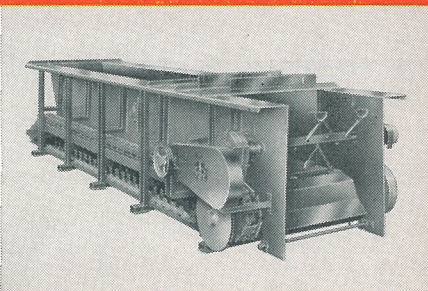
GRÄVNING

Grävmaskin typ QRS 20 A utförd för parallellgrävning. Maskinen är anordnad för eldrift och samtliga funktioner regleras från en central manöverpult. Kapacitet 20—25 m³/h.

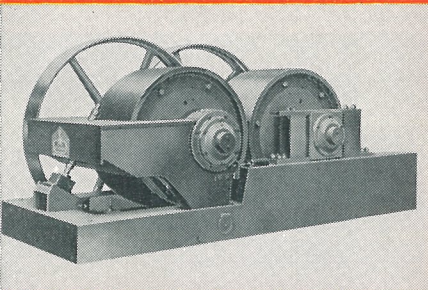
MATNING

Lådmatare med fjärrstyrd, steglös kapacitetsreglering. Förutom att tillförsäkra jämn matning användes lådmataren som buffertlager för obearbetad lera.

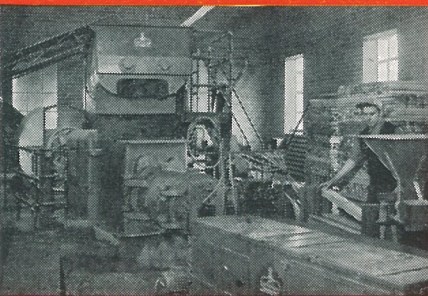
BEARBETNING

Finvalsverk RF 1000/500 RVB, valsstorlek 1000 mm diam. och 500 eller 650 mm längd. Valsaxlarna är lagrade i SKF-rullager. Valsverken är försedda med säkerhetsanordning, som eliminerar risken för överbelastning.

FORMNING

Snäckpress Effektiv 55 för framställning av stora enheter, såsom block, eller för stor produktion av månghålstegel. Kapacitet ca 7000 st/h 25×12×6,5 cm håltegel.

Vårt tillverknings- och försäljningsprogram omfattar modern och arbetsbesparande utrustning för alla avsnitt i tegelframställningen, från grävning av leran till den färdiga produkten. Drag nytta av vår 70-åriga erfarenhet på detta område som ledande företag.

Vidstående bilder visar några exempel på våra maskiner.

AKTIEBOLAGET ÅBJÖRN ANDERSON, SVEDALA

Stockholm

Göteborg

Falköping

Falun

Piteå

TEGEL SOM FASADBEKLÄDNAD

En information från Tegelbrukens Försäljnings AB

Fasadtegel

Tegel har genom tiderna visat sig vara ett utomordentligt fasadmateriel. Tack vare sin goda motståndsförmåga har det visat sig särskilt ekonomiskt. De stora skönhetsvärdena hos fasadtegel är ytterligare en fördel i detta sammanhang. Det är därför naturligt att man inom den moderna byggnadstekniken i så stor utsträckning som möjligt söker utnyttja tegel som fasadmateriel.

Utfackningsväggar

I moderna konstruktioner med utfackningsväggar kan tegel användas på flera sätt. Vill man låta arkitekturen återspegla konstruktionen kan man låta bjälklag och tvärgående väggar gå fram i fasaden. En sådan konstruktion visas i fig. 1. Utfackningsväggen består av en halvtens tegelmur och innanför denna en regelstomme med en isolering av plastad mineralull. Invändigt kläs väggen vanligen med gipsskivor, medan regelstommen på utsidan kläs med vindtätande skivor. Fasadytan kan även muras med byggmästarpettringar. Vatnavrinningen från skivorna måste i slagregnsrika trakter avledas med droppbleck, och den tunna tegelmuren skall förankras i regelstommen med förzinkad spik. Tegelväggens upplag bör skiljas från bjälklagsplattan med värmeisolerande material på så långa sträckor som möjligt.

Tegelbeklädnaden kan också dras förbi bjälklagen och de tvärgående innerväggarna, se fig. 2. Mellan bjälklagskanten och tegelmuren skall finnas en isolerande skiva. Tegelmuren förankras i bjälklagen och de tvärgående väggarna med två kramlor per meter.

Tegelklädda väggar för villor

Tegel kan även användas i klenare format som beklädnadsmateriel, men då lämpligen med en kraftigare väggkonstruktion som stöd. En gammal målad eller putsad vägg kan kläs med stav- eller täcktegel och härigenom göras underhållsfri. Som upplag för tegelbeklädnaden tjänar den utskjutande

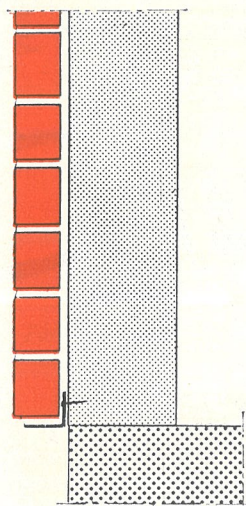

Fig. 1

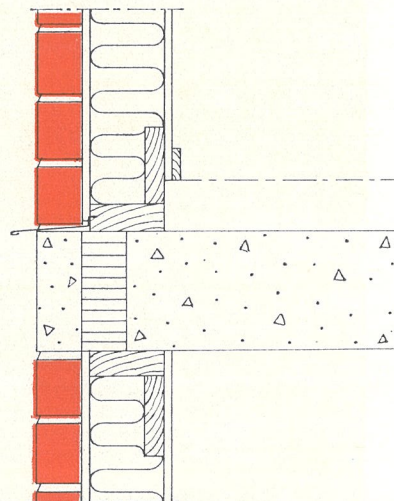

Fig. 2

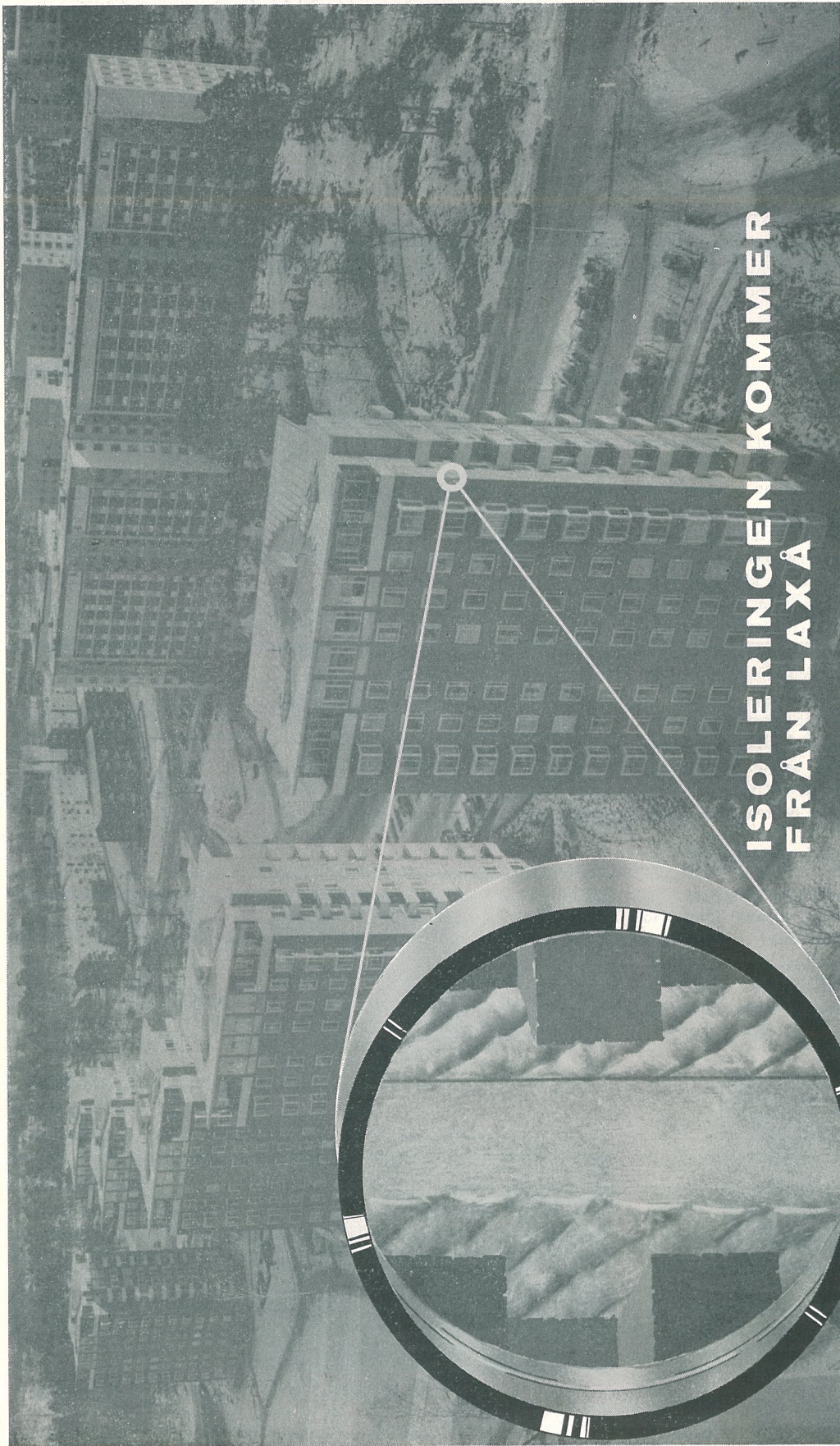
grundmuren eller ett vinkeljärn fäst vid väggen. Tegel förankras vid väggen med förzinkade spikar i liggfogarna. Är väggen hög eller kläs den med de tunnaste tegelstavarna bör man mura mot en reveteringsmatta, som spikats på väggen.

Tegelleverantör

Tegelbruken inom Mälardalsområdet har en gemensam försäljningsorganisation, Tegelbrukens Försäljnings AB, som sålunda har en leveranskapacitet av stora mått bakom sig. Genom att vända sig till Tegelbrukens Försäljnings AB får man allt tegelmaterialet från samma leverantör.

TEGELBRUKENS FÖRSÄLJNING AB

NORRLANDSGATAN 11
STOCKHOLM TEL. 010/23 3115

ISLERINGEN KOMMER FRÅN LAXÅ

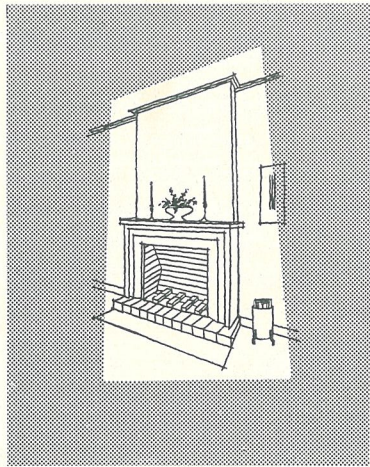
Även i Farsta har man använt Laxå-plattan.

Laxå mineralull har hög isoleringsförmåga, den är elastisk, obrännbar, vattenavvisande, formbeständig och lättarbetad.

LAXÅ-PLATTAN är dessutom skaksäker och styv.

Återförsäljare: Trävaru- o. Byggnadsmaterialaffärer över hela landet.

LAXÅ BRUK
TEL. RIKTNR **LAXÅ** 0584/10880

Läs om hur man bygger en öppen spis så att den inte ryker in!
Se hur trivsamt en öppen spis kan bli!

ÖPPNA SPISEN

— 5 kr —

en skrift från

Tegelindustrins Centralkontor
Engelbrektsg. 29, Stockholm Ö

11:e expo ÖRESUND

1962

visar bl. a.:

Planering och
hustyper

Moderniserings-
metoder

Isolering

Rumstyper

VVS-installationer

Heminredning

Färg

Årets specialutställning

Internationell
skandinavisk varumässa

Hälsingborg 1-11 juni

Förfrågningar och upplysningar
om deltagande genom

AB HÄLSINGBORGSUTSTÄLLNINGAR

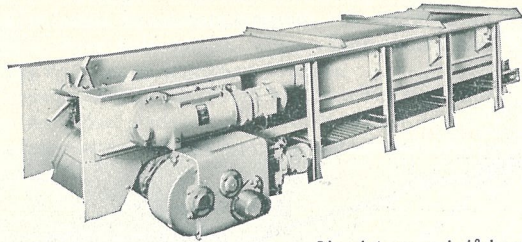
Hamntorget, Hälsingborg - Tel. 288 75, 300 55 liniev.

"BYGG FÖR TRIVSEL" - fackmännens gruppresemål 1962

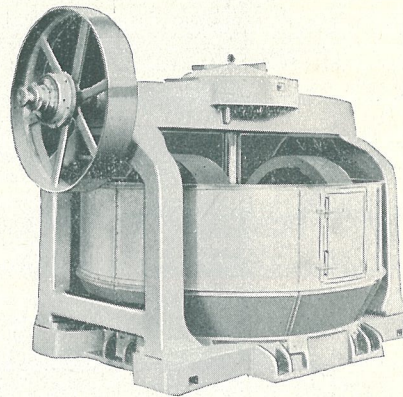

Händle

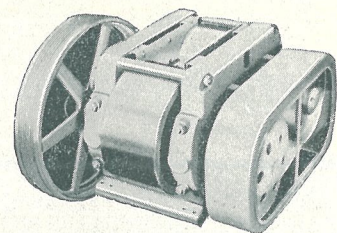
MÜHLACKER

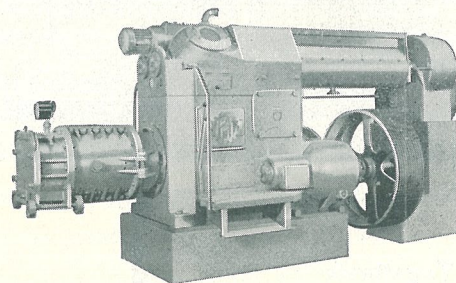
Blandnings- och lödmatare

Kollergång för
våt lera,
driven uppifrån

Differential-finvalsverk
Typ WF

Vakuum-
aggregat
Typ
PZWM 45 b

Generalrepresentant för Danmark och Sverige:

Ingenjörfirmaet **VIGGO BENDZ**
Roskildevejen 519-21 Kopenhagen-Glostrup
Tel: 01 96 41 22 - Tx: 2985

Representant för Norge:

Sivilingeniør **J C FALKENBERG**
Radhusgatan 30 Oslo

Karl Händle & Söhne, Mühlacker

Keramikmaschinen - Transportanlagen

tegel och tegelkonstruktioner

Den byggnadstekniska utvecklingen har skapat nya områden för användning av tegel. Vänd Er till oss då det gäller upplysningar om tegel och dess användning. Vi ställer till Ert förfogande teknisk expertis av högsta klass, STIF:s byggnadstekniska försöksstation samt tegellaboratoriet hos IVA i Stockholm.

Nybyggnad för Allmänna Sjukhuset i Malmö
Arkitekt SAR Sture Kelfve

AB Bara Tegelbruk
Borgeby Tegelbruk
Böringe Tegelbruk
Flyinge Tegelbruk
AB Försökstegelbruket
Högs Tegelbruk AB
AB Kaniks Tegelfabrik
AB Lomma Tegelfabrik
Minnesberg Tegelbruks AB
Skurups Tegelbruk AB
Weberöds Nya Tegelbruks AB
Östra Grevie Tegelbruk AB

Tegelcentralen

Fersens väg 16, Malmö C, tel. 734 20

TEGEL

ORGAN FÖR SVERIGES TEGELINDUSTRIFÖRENING

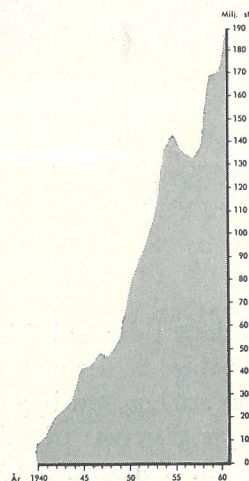
Redaktionskommitté: Direktör G. Camitz, Sala, Direktör H. Grönkwist, Katrineholm, Direktör K. Wråke, Malmö.
Redaktör och ansv. utgivare: Civilingenjör R. Elgenstierna.
Redaktionssekreterare: Ingenjör J. Nauclér.
Redaktion och expedition: Engelbrektsg. 29, Stockholm Ö.
Tel. 010/10 80 51, 10 76 51.
Återgivande av text och bilder ur Tegel är tillåtet om tidskriftens namn anges.

Tidskriften Tegel utkommer med 6 nummer per år och är organ för Sveriges Tegelindustriförening. Föreningen är denna industris branschorganisation och omfattar ca 125 tegelbruk över hela landet, vilka tillsammans svara för omkring 85 proc. av tegelproduktionen.
Intresserade erhålla tidskriften kostnadsfritt om namn och adress meddelas. Redaktionen är tacksam för anmälningar om eventuella dubbelexpedieringar och adressförändringar.

I detta nummer:

	Sid.
Trivselbostäder i Västerås	2
<i>Ett reportage från en kanalväggsbebyggelse i Klockartorpområdet</i>	
Sprutad tunnputs — en framtidsmelodi	6
<i>Den framgångsrika användningen av sprutad tunnputs i nybyggen för Mörby Lasarett belyses av ett reportage</i>	
Tegelhus attraktion på ELMIA 62	11
<i>Ett fullt färdigt tegelhus av typ EU-98 kommer att visas på lantbruksmässan i Jönköping</i>	
Tegelcentralen hälsar välkommen	12
<i>Tegelcentralen i Skåne har flyttat in i nya, ändamålsenliga lokaler i Malmö och kan nu bjuda en ännu bättre service än förut</i>	
Tegelbacken	16
<i>Litteraturanmälningar m. m.</i>	

Fasadtegelproduktionen i Sverige

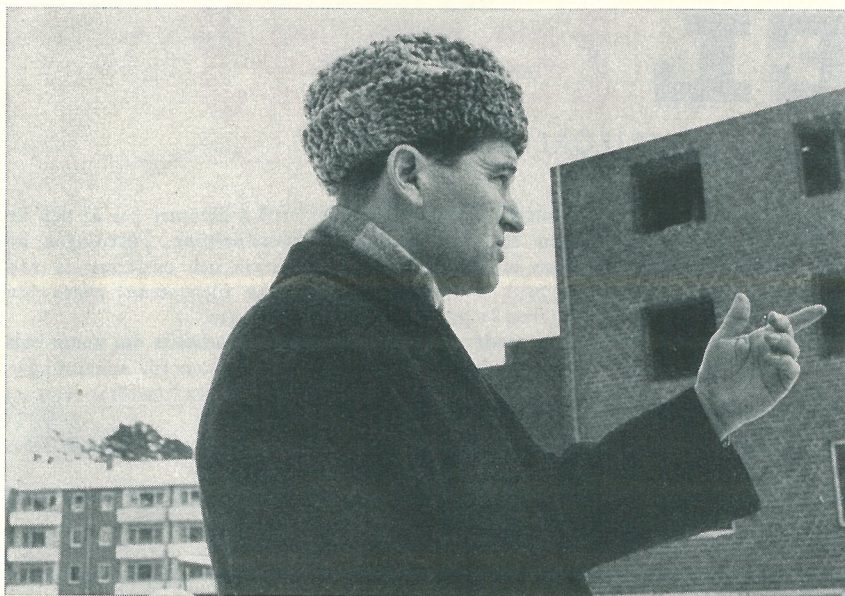

Diagrammet visar utvecklingen av fasadtegelproduktionen efter kriget. Från att före kriget ha hållit sig omkring 20 milj. st per år har vi efter kriget en ständig ökning och är nu uppe i ca 190 milj. st. Produktionen av vanligt murtegel visar en motsvarande minskning. Detta är bl. a. en följd av den byggtekniska utvecklingen, som har lett till slankare och effektivare konstruktioner. Med samma mängd tegel kan man nu bygga långt fler bostäder än tidigare. Den ökade fasadtegelproduktionen visar också hur tegelframställningen utvecklats mot ännu fullvärdigare produkter.

Omslagsbilden visar bebyggelsen i Grimstaområdet, Vällingby, ritat av arkitekt SAR Carl-Evin Sandberg. Bilden är hämtad från den vackra fyrfärgsbroschyren om tegeltak, vilken kan beställas från taktegelfabrikanterna och tegelförsäljningsorganisationerna.

ÅRGÅNG 52
NR 1 1962

Tryckeri AB Thule Stockholm, 1962

Ingenjör Lennart Ludvigsson (t. v.), omtänksam byggmästare i Västerås har snart byggt färdigt i kvarteret Rönnerberga (t. h.).

TRIVSELBOSTÄDER I VÄSTERÅS

I dessa tider av kritik och klagan på bostädernas kvalitet är det uppmuntrande att finna exempel på att hus kan byggas och byggs med tanke på hyresgästernas trivsel.

En representant för dessa omtänksamma byggnadsfirmor och fastighetsförvaltare är ingenjör Lennart Ludvigsson i Västerås, chef för byggnadsfirman Ludvigsson och Molin. Hans framlidne fader, byggmästare Nils Ludvigsson, började tillsammans med ingenjör Sven Molin, som nu dragit

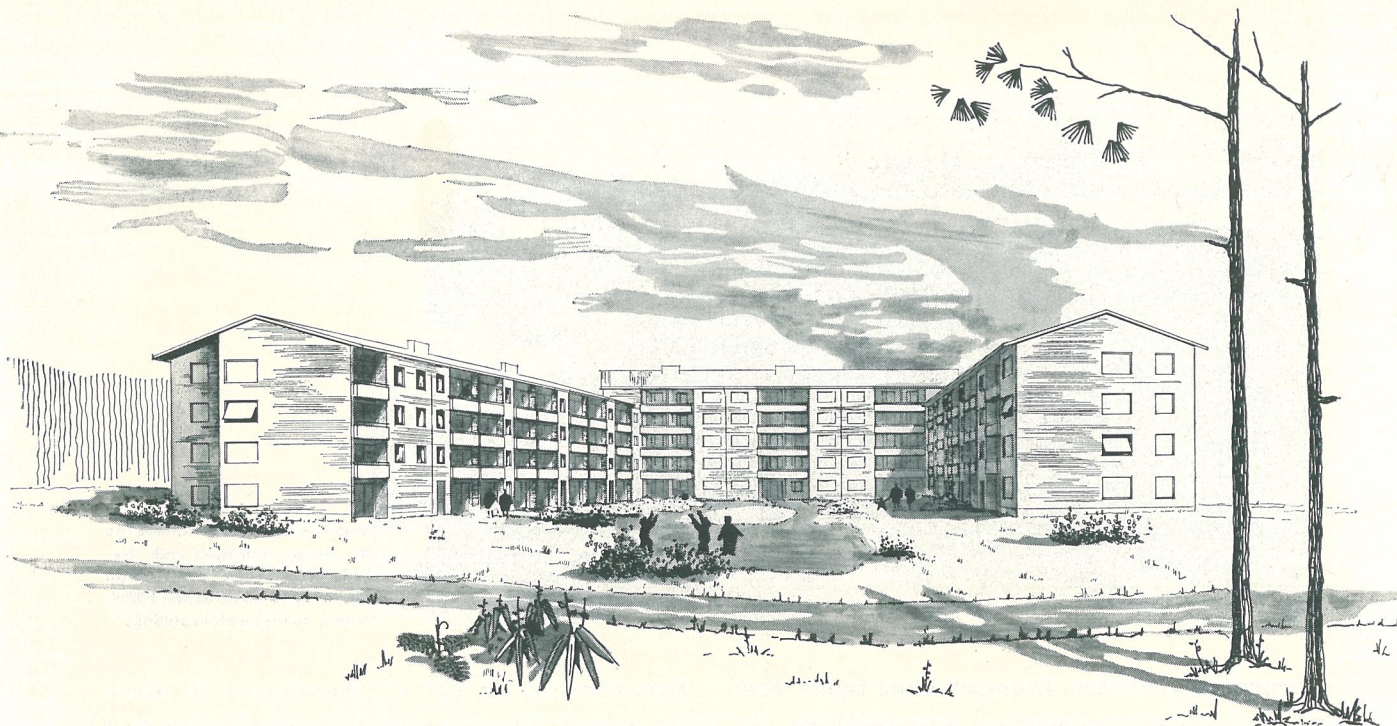
sig tillbaka, exploatera Klockartorpsområdet vid utfarten till Stockholm strax söder om nya länsjukhuset. Ingenjör Ludvigsson fortsätter nu verket med en intressant bebyggelse i kvarteren Klockartorpet och Rönnerberga. De tre husen i kv. Klockartorpet, som nu är under tak, rymmer vardera 6 lägenheter om 3 rum och kök, 12 om 2 rum och kök samt 6 om 1 rum och kök. Dessa hus liksom de inte fullt så långt komna i Rönnerberga är uppförda med kanalväggar av tegel, dvs. två halvstensmurar med mellanliggande isolering.

Den väggtypen valdes därför att den har en underhållsfri fasadyta som är färdig med en gång, samt därför att den ger så god värmeisolering. Ingenjör Ludvigsson har funnit att om arbetet är välorganiserat går väggen snabbt att uppföra utan invecklade hjälpmedel. I jämförelse med närliggande byggen där man begagnar andra metoder har byggena vid Klockartorpet och Rönnerberga vuxit mycket raskt.

Kvarteret Rönnerberga kommer att omfatta 2×100 lägenheter från rum och kokvrå till 5

Verkmästare Erik Johansson har det närmaste ansvaret för bygget i kv. Rönnerberga.

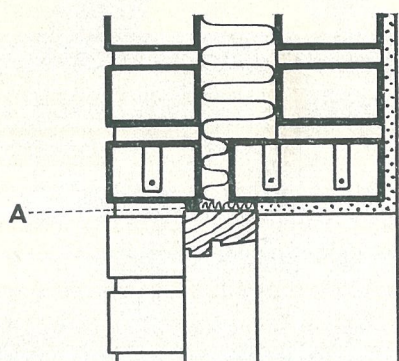
rum och kök. Där har man börjat bygga något senare än i Klockartorpet, och det pågående bygget avslöjar därför mer av konstruktionen. Arbetsledare för Rönbergahusen är verkmästare Erik Johansson och han berättar att man har 10 cm mineralullsisolering i kanalväggarna. Alla fönster- och dörröppningar byggs över med fabriksstillverkade, armerade tegelskift, 12 cm fasadtegelskift i ytterskalet och 20- eller 14 cm bakmurskift i innerskalet, beroende på vilken hållfasthet som erfordras.

Drevningen av karmarna har man underlättat genom att spika fast en skumgummilist på varje

karmöverstyckes översida. När man har invändiga ställningar kan det vara svårt att dreva utifrån vid karmöverstycket, och det kommer man ifrån tack vare skumgummilisten.

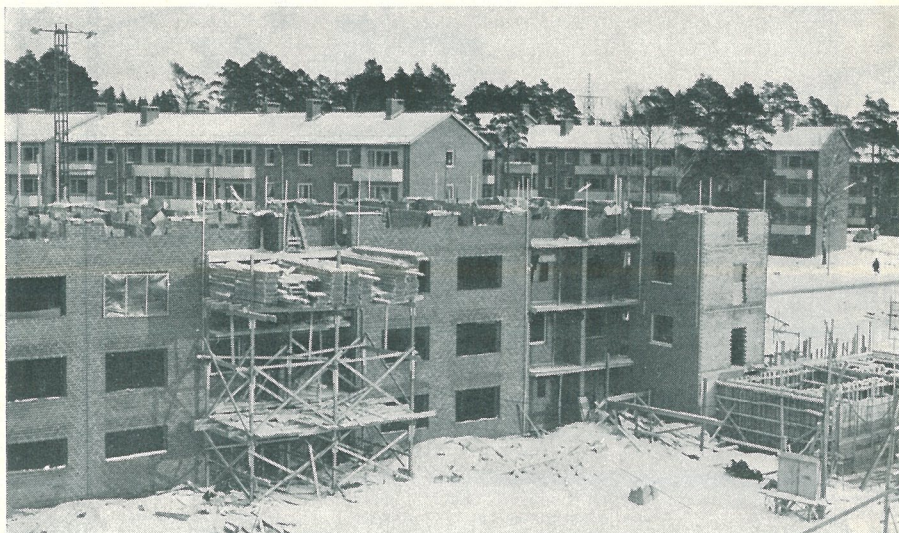
Bjälklagen gjuts putsfria med gott resultat, men man har ännu inte vågat sig på att gjuta direkt mot mineralullsisoleringen utan skyddar den med nedstuckna plywood- eller träfiber-skivor. Man skall emellertid göra försök utan dessa.

Ingenjör Ludvigsson är mycket intresserad av att bygga tysta hus, och därför ägnar han speciell uppmärksamhet åt ljudisolerings- och ljud-

Karminfästningen i kanalväggarna i ing. Ludvigssons byggen klaras elegant genom att en skumgummilist, A, spikas på karmarna. Den blir ett utmärkt mothåll vid drevningen (ovan). T. h. muras ett trapphus i kv. Rönberga. Lägg märke till den ljudabsorberande mineralullsskivan som muras in i väggen.

Lägenheterna i kv. Rönnerberga får stora, indragna och färdiga tegelhusen i bakgrunden tillhör samma fastighetsförvaltning.

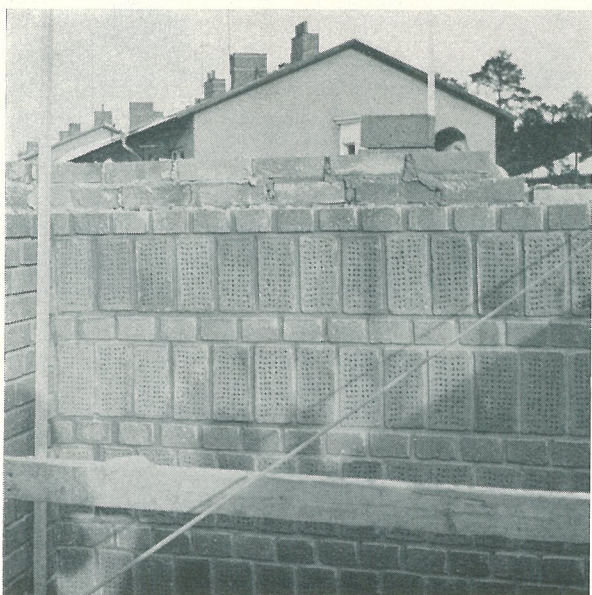
dämpningsproblemen. Exempel därpå finner man bl. a. i trappuppgångarna. Innerväggarna av fasadtegel har djupt kratsade fogar som bidrar att dämpa ljudvågorna, och vissa avsnitt av trapphusväggarna är murade med 78-hålstegel lagt på flatan med mineralull bakom, en av de mest ljuddämpande konstruktioner man kan finna. Trapporna är fritt upplagda mellan trappplanen utan någon förbindelse med väggarna.

De lägenhetsskiljande väggarna består av dubbla tegelmurar med träfiberskivor emellan, vilket garanterar störningsfrihet mellan lägenheterna, och i "bullriga" lokaler kläs taken med ljuddämpande material.

Även utrymmesstandarden är väsentlig anser ingenjör Ludvigsson och bygger därför rymliga lägenheter, enrumslägenheterna är på 35 m² och

femrummarna på 127 m². Badrummen är större än normalt för att man skall kunna få plats med tvättmaskin eller extra tvättställ. Rönnerberglägenheterna har ovanligt användbara balkonger. De är 6 m långa och helt avskärmade från grannarna med fasadtegelskärmar. Balkongerna har anslutning till köken och kan sommartid fungera som härliga uterum. En intressant detalj är balkongfronterna, som helt och hållet — även stommen — tillverkats av natureloxerad aluminium.

När hela klockartorpsområdet, innefattande även ett par butikshus är färdigbyggt, kommer 700 lägenheter att ligga under ingenjör Ludvigssons förvaltning. Även de sociala funktionerna inom detta område intresserar byggherren—förvaltaren. Bl. a. ordnas väl tilltagna ungdomslokaler på två håll, s. k. kvartersgårdar. Den ena

Verkmästarna Arthur Malm och Enar Almebjär svarar för byggena i kv. Klockartorpet (ovan). T. v. syns hur hålteglät ställs med flatan utåt mot mineralullskivor i trappuppgångarna. God ljuddämpning blir resultatet.

Fastigheterna i kv. Klockartorpet är i det närmaste färdiga.

"Rallaren." En miniatyr av den staty som skall ställas upp i Klockartorpsområdet.

är företrädesvis avsedd för barn i åldern 9—14 år, den andra för 14—17 års ungdom. Dessa lokaler hyrs ut mycket billigt till Västerås Ungdomsstyrelse, som driver verksamheten tillsammans med ideella ungdomsorganisationer. I lokalerna finner man rum för scouting och studieverksamhet, bordtennis, hobbyarbeten och till och med en "bar", naturligtvis endast för kaffe, läskedrycker och liknande. Bullerproblemen i dessa lokaler löses med ljudabsorberande beklädnad på väggar och tak. F. n. finns en lekskola inom området, och utrymme skall ordnas för ytterligare en.

Området har planerats så att alla gårdar kunnat göras bilfria, och garage och uppställningsplatser, både med och utan motorvärmare, har ordnats i så stor utsträckning att även framtida behov skall vara täckta. För att kunna klara detta har det emellertid varit nödvändigt att köpa till extra mark.

Byggmästare Nils Ludvigsson hade hoppats att som avslutning på sin verksamhet få pryda området med en staty som en hyllning till arbetet. Han fick aldrig tillfälle att genomföra detta, men ingenjör Ludvigsson håller nu på att realisera sin faders önskan. En staty av en rallare kommer att sättas upp i ett vackert skogsparti, som skall ordnas till en park för meditation och vila.

Klockartorpsområdet är ett bra exempel på vad privat företagsamhet och driftighet kan leda till och visar att det både går och lönar sig att bygga hus som fyller höga anspråk både från hyresgäster och fastighetsförvaltning.

SPRUTAD TUNNPUTS EN FRAMTIDSMELODI

Man har velat komma ifrån putsningen i husbyggandet därför att den har varit arbetskrävande, ställningar har stått i vägen för andra arbetare och har tagit tid att resa och flytta. Viktigt har också varit att man velat komma ifrån den byggfukt som putsen för med sig.

Därför har man försökt bygga "putsfritt" och har i stället råkat ut för dyrare formsättning,

större krav på noggrannhet i bygget, dyra spacklingsförfaranden och framför allt, man har tvingats avstå från att bygga med tegel.

En metod som ser ut att lösa dessa problem är sprutning av tunnputs. Denna metod utnyttjas bl. a. på nybyggena för Stockholms Läns Centrallasarett i Mörby. TEGEL har besökt arbetsplatsen och tittat på arbetet och bett en del olika personer om deras synpunkter på metoden.

En som satsat mycket intresse på att få fram sprutputsningen är ombudsman Åke Richter i Svenska Murareförbundets stockholmsavdelning. Han säger: "Det ligger i vårt intresse att inte murningsjobben försvinner från byggena, samtidigt som vi vill att arbetet skall gå lättare och mer rationellt. Jag har sett vilka rationaliseringsmöjligheter sprutning av tunnputs på tegel innebär och därför försökt entusiasmera till att lämpliga metoder utvecklas. Vi har förut i ett fall sprutputsat 3 m höga väggar. Trots detta har jag inte vågat ta definitiv ställning till det lämpliga i att sprutputsa vid så stora våningshöjder och därför har jag betraktat arbetena i Mörby som ett experiment. Det har emellertid lyckats över förväntan.

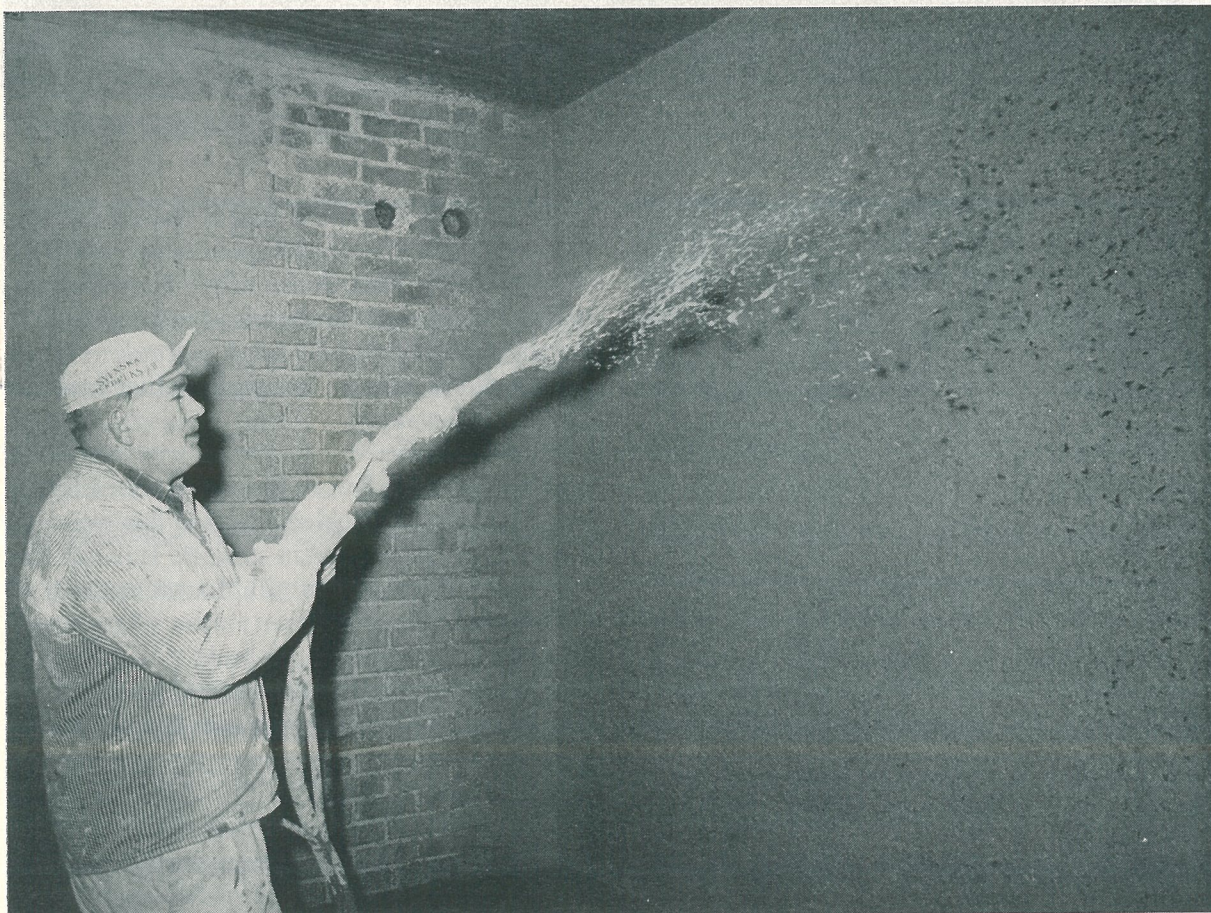
Erfarenheten visar att organisationen och samarbetet inom putsarlaget är av största betydelse så att arbetsgången blir rätt upplagd. Denna arbetsmetod ställer höga krav på arbetsutförandet, och den kräver därför utbildade putsmurare. Utbildningen går så till att folk från andra platser en tid får arbeta med i ett utbildat sprutputsarlag och på så sätt lära sig arbetsmetodiken och rutinen.

Det har visat sig att man även på det här bygget har kunnat göra ett snabbt arbete som ger god standardförtjänst. Beställarna är också nöjda med arbetsresultatet.

Ett par fördelar med metoden som kan nämnas är att bruket kommer upp fort, så att ett stort antal man kan följa efter och arbeta med det påslagna bruket. Putsarlaget har tack vare möjligheten till en lämplig arbetsfördelning kunnat sättas ihop av både äldre och yngre murare. Mycket värdefullt är det också att vi i det här fallet har en bas som har sinne för rationaliserande åtgärder."

Murarbasen Gösta Nordin är en trygg men fåordig bjässe med en klipsk glimt i ögonvrån. Han vill inte precis skriva andra på näsan vilka knep han funnit ut för att underlätta arbetet och förbättra resultatet, men några kommentarer lyckas vi locka ur honom.

"Bra murade väggar går lika bra att tunnputsas som betongväggar. Strängt taget är tegel det bästa att putsa på. Sprutputsen är lätt att jobba i tak med, vi drar av den med gummi-spacklar på långa skaft. F. ö. klarar vi oss med enkla ställningar i form av lättflyttade pallar.

Snabbt och säkert kommer putsen upp på väggen när murarbasen Gösta Nordin sköter sprutan.

Omedelbart sedan putsen sprutats på dras den av med rätskivan och bearbetas med skånskan. Tack vare sprutningen kan flera män arbeta samtidigt på väggen. Murarbasen Gösta Nordin har här hjälp av Verner Kvarnback (ovan och nedan).

I bästa fall räcker det med en grundning, som slätas ut och därefter en finstockning, som rives. I regel måste man dock utföra 3 sprutningar, vilket för övrigt alltid gäller tegelväggar. Den totala putstjockleken blir ca 5 mm och vi får en hård och bra yta. Jobbet går betydligt snabbare än på vanligt sätt.

Vi har nu fått en bra spruta som hittills har pumpat 1 500 m³ utan besvär. Brukstillförseln är i viss mån ett problem. Jag har löst det så att jag kopplat ihop sprutan med en lave och den karrar vi fram bruket till. Laven rymmer så mycket att vi inte behöver riskera några väntetider på grund av brist på bruk.”

Platschefen på bygget, ingenjör Lars Nordgren hos Samuelsson och Bonnier som är huvudentreprenör för bygget, har bara gott att säga om tunnputssprutningen.

”Den väsentliga vinsten med detta ligger hos arbetsmetoden. Den ger en upp till 50 % snabbare arbetsgång jämfört med den traditionella putsningen. Förutom att själva putsarbetet kan

Med en lave kopplad till pumpen får man en effektiv bruksförsörjning till sprutan. Hans Rydman tippar just en kärria bruk i laven.

görs snabbare slipper man väntetider för uppsättning och rivning av ställningar. Frånvaron av ställningar gör att andra yrkeskategorier lättare kommer åt att arbeta. Transporterna inuti bygget förenklas också väsentligt, och man behöver inte så många torkar bl. a. därför att luften cirkulerar lättare och fuktmängden är mindre.

Denna putsmetod kräver en kompressor, men det innebär ju ingen komplikation. En sådan måste man i allmänhet ändå ha, och i detta fall är det bara att välja en som har lite större kapacitet.

För vår del är vi mycket nöjda med metoden och det arbete som utträttas av vår underentreprenör, Stockholms Byggputs.”

Chef för AB Stockholms Byggputs är Erik Hansson. Att han tror på sprutputsen är naturligt, och han kan motivera det:

”Tack vare sprutningen får vi ett jämnt och bra påslag och det tunna putslaget blir väl genomarbetat. Den första utstockningen får torka

något och därefter görs en finstockning. Det tunna putsskiktet och den omsorgsfulla bearbetningen gör att man får en ovanligt sprickfri

Efter sista påsprutningen firas här putsen av Anders Buni Andersson, Erik Sjöberg och Hans Stenberg. Putsen är då ca 5 mm tjock.

Snabba och effektiva murbrukstransporter är en av förutsättningarna för att sprutputsningen skall komma fullt till sin rätt. Ett effektivt transportredskap är denna nya högtippande bil.

puts. Dessutom har man nu möjligheter att trola bort ojämnheter och fel om sådana skulle förekomma genom att putsa litet tjockare på dessa ställen. För att säkrare undvika sådana fel är det lämpligt att samma lag får både mura och putsa väggarna.

Sprutputsningen fordrar emellertid specialutbildat folk, och att vi lyckats så bra här i Mörby beror till en del på att alla i laget är så intresserade. För min del tror jag att utvecklingen går mot specialister bland jobbarna och att fler och fler arbeten på byggena kommer att gå till underentreprenörer."

Det är ju naturligt att en putsmetod som denna ställer rätt stora krav på att man använder fullgoda material. I Mörby använder man sig av putsbruk från Svenska Murbruks AB och ingenjör Lars Löfstedt berättar följande:

"Som fabrikant av SM-puts och en av putsningsmetodens pionjärer, är vi mycket nöjda med det sätt på vilket putsningsarbetet utförs i den nu pågående utbyggnaden vid Mörby Lasarett. Murarlaget arbetar mycket rationellt och det är sällan man numera får se så fina vägg- och taktytor, som de Stockholms Byggputs här lämnar efter sig.

Av största vikt för resultatet är emellertid att putsbruket är av högsta kvalitet. Det måste göras av en välgraderad sand och får inte innehålla ens enstaka överkorn, som kan orsaka repor i putsen. Överkornen i sanden får vi bort genom att sikta den en extra gång inne i fabriken direkt över brukskvarnens sandficka.

En av den här SMputsmetodens stora fördelar är att man blir oberoende av underlagets beskaffenhet och utseende, eftersom sårigheter och stora ojämnheter lätt kan fyllas ut. Formsättning för betongytor kan göras med vanliga formluckor och man kan använda tegel till väggarna, vilket ju är mindre lämpligt i "spackelbyggen". Vidare kan man till tunna mellanväggar använda vanliga mellanväggsplattor i stället för lättbetongelement. Som var och en förstår av detta, blir de ekonomiska fördelarna betydande.

Även arbetstekniskt innebär metoden ett framsteg och som ett nytt led i den ständigt pågående rationaliseringen har vi anskaffat högtippande bilar som underlättar och effektiviserar hantlangningen.

Som slutord vill vi säga att vi tror på SMputsmetoden, och sedan de första årens svårigheter bl. a. med sprutorna nu övervunnits, ser vi med tillförsikt på framtiden och rustar oss för ökade leveranser."

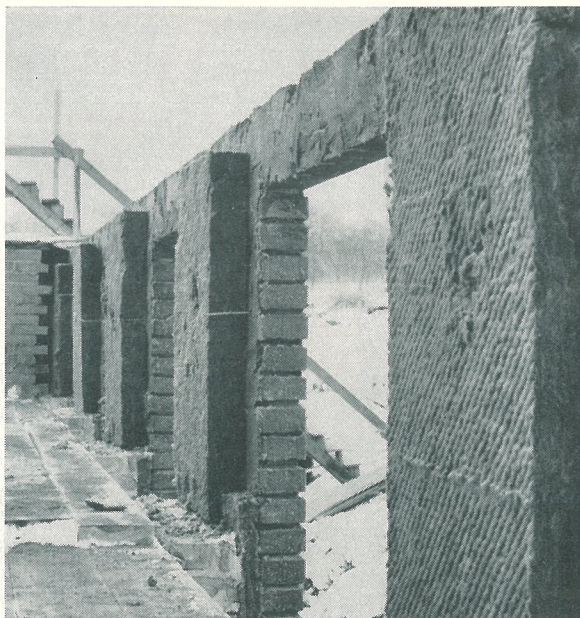
TEGEL kan konstatera att arbetet i Mörby flyter undan snabbt och smidigt och lämnar ett mycket gott resultat. Det förtjänar också påpekas att man med denna metod för in mindre "byggfukt" i konstruktionen än om man använder andra, till synes torrare material.

Det ser sålunda ut som om problemen vid traditionella putsbyggen och s. k. putsfria byggen har lösts tack vare den sprutade tunnputsen, och då har ändå inte alla dess fördelar kommit fram här.

Tegelhus attraktion på ELMIA 62

Den stora europeiska lantbruks- och industrimässan i Jönköping, ELMIA 62, tar i sommar upp temat "landsbygdens byggnadsproblem". Grundtankarna i detta tema kommer från Statens forskningsinstitut för lantmannabyggnader. Man kan konstatera att flykten från landsbygden på många håll stannat av och på sina håll även vänt. Miljön på landsbygden kan tänkas ställa vissa krav på bostadens utformning som skiljer sig från kraven på en villa i en villastad. En praktisk demonstration av vad man anser som fullgoda bostäder för landsbygden kommer att ske genom att ett antal helt färdiga villor kommer att visas i anslutning till mässan. Jönköpings stad har upplåtit sex tomter i mässområdet i närheten för denna bebyggelse. På dessa tomter kommer lika många typhus av olika material och konstruktionssätt att byggas. Ett av dessa hus blir ett tegelhus av typen EU 98, ett källarlöst enplanshus med 98 m² bostadsyta. Denna hustyp, som redan är generellt godkänd för statliga egnahemslån, har granskats och befunnits lämplig som landsbygdsbostad av Forskningsanstalten för lantmannabyggnader. De smärre avvikelser som gjorts från de ursprungliga typritningarna beror huvudsakligen på tomtens form och läge.

Byggnadsarbetet är nu i full gång, och när mässan öppnas den 7 juni skall huset stå fullt färdigt och inrett på en färdigplanerad och planterad tomt. Husets stomme är helt av tegel med ytterväggar av kanalväggskonstruktion. Det

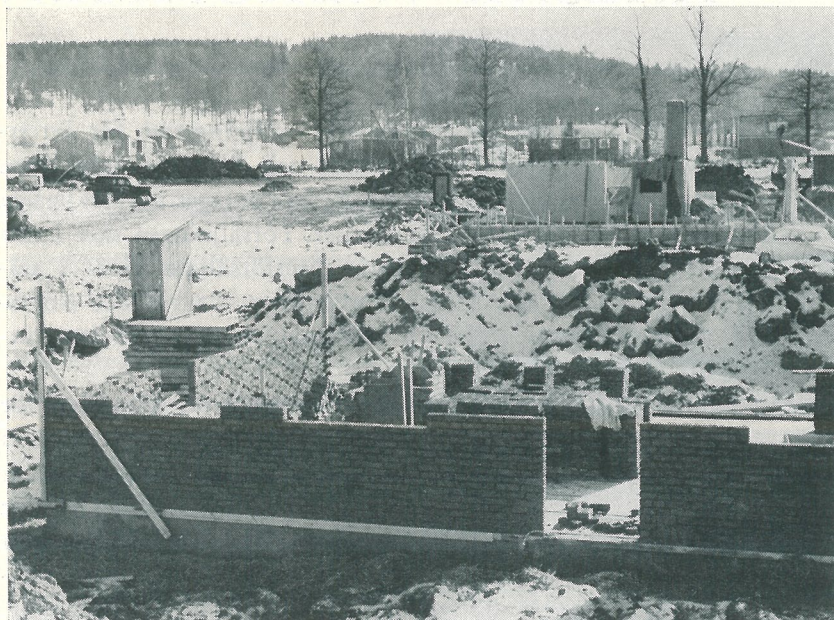

En kraftig mineralullsisolering håller kylan ute när huset väl är färdigt. Insidan av det yttre tegelskalet är slammad för att säkert stänga slagregn ute.

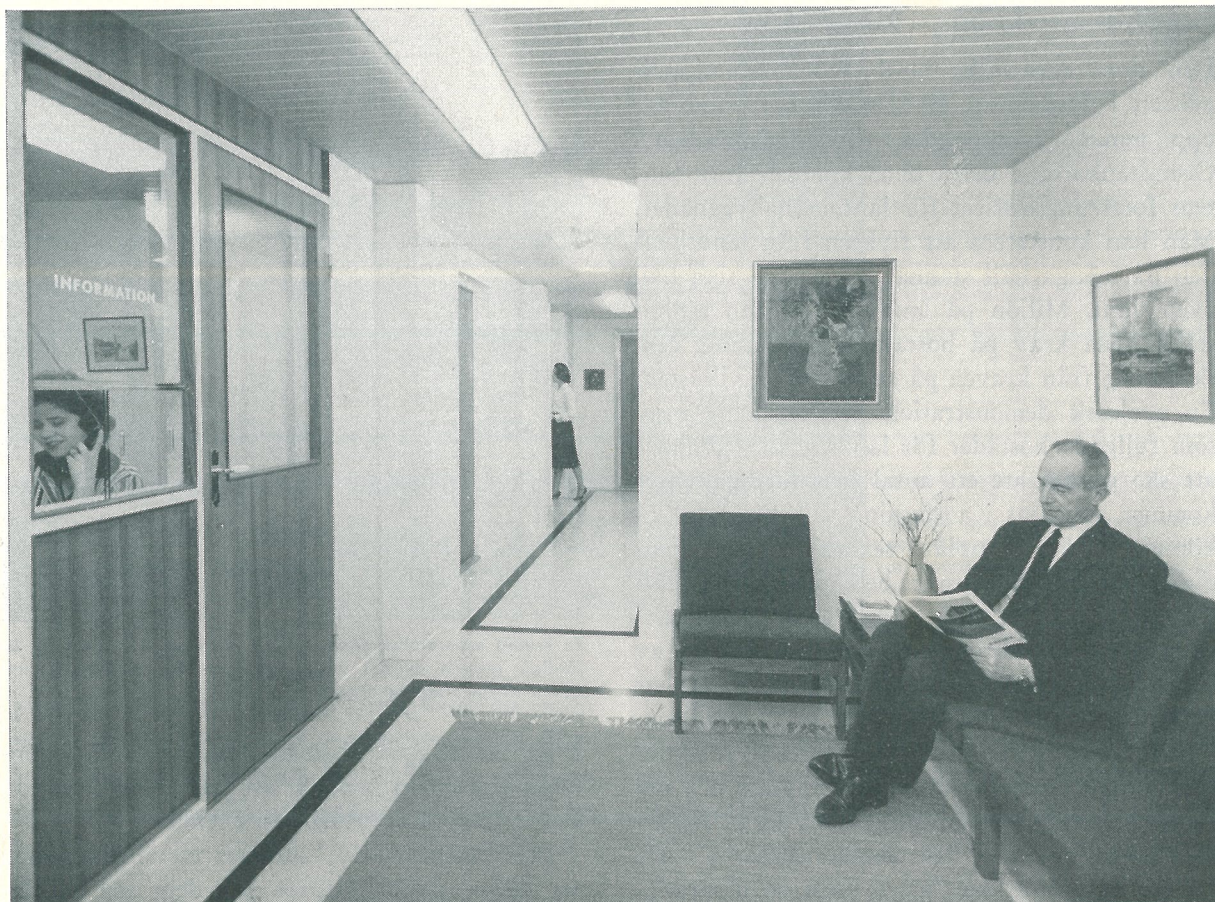
byggs av byggnadsfirman Wahlstedt AB i Jönköping. Tomten kommer att ställas i ordning av elever från lantbruksskolan i Alnarp.

Efter mässans slut kommer utställningshusen att säljas, med företräde för dem som är inskrivna i Jönköpings stads bostadskö. Flera spekulanter på tegelhuset har redan anmält sig.

Under hela utställningstiden kommer allmänheten att gå husesyn i villan, där vi hoppas att en trevlig värdinna skall kunna ta emot gästerna och lämna dem en intressant information om tegelhusets fördelar.

Medan snön ännu täckte marken började tegelhuset byggas. När det öppnas för allmänheten skall gräset grönska kring det.

Tegelcentralens information och väntrum. Verkmästare Ivar Lundstedt väntar medan fröken Lisbeth Andersson svarar i telefon.

TEGELCENTRALEN

HÄLSAR VÄLKOMMEN

AB Tegelcentralen i Skåne har i dagarna flyttat in i nya, rymligare lokaler vid Fersens väg i Malmö, ett stenkast från Stadsteatern, och vi visar i en bildsvit några interiörer från kontoret.

För våra läsare kan en presentation av AB Tegelcentralen vara av intresse. Bolaget utgör försäljningscentral för skånska tegelbruk och ägs av ett tiotal av de större tegeltillverkarna i södra Skåne. Samarbetet mellan dessa tegelbruk kom till stånd redan 1932 och man kan, om man så vill, säga att inflyttningen till det nya kontoret sker i samband med ett 30-årsjubileum. Namnet Tegelcentralen är emellertid yngre och bars först av en ekonomisk förening, som ombildades till aktiebolag 1956.

Bolaget har ensamförsäljningsrätt för intressenterna inom Skåne och Blekinge, men även utanför detta distrikt har bolaget av förklarliga skäl affärsförbindelser. Försäljningen sker i stor utsträckning genom återförsäljare såväl i städerna som på landsbygden, varvid det omfattande nätet av byggnadsmaterialhandlare utnyttjas.

Sedan länge har det emellertid stått klart för bolagets ledning att konsumenterna måste erhålla direktinformation om de olika tegelmaterialets egenskaper och användningsområden och bolaget har därför sedan flera år en byggnadsingenjör anställd, som håller myndigheter och konsumenter underkunniga om tegelteknisk utveckling.

I ett ljust och inbjudande rum tar Tegelcentralens chef, direktör Knut Wråke, emot.

Den direkta anknypningen till producenterna å ena sidan och de intima kontakterna med tegelindustrins riksorganisationer, laboratorier och forskning å andra sidan utgör en värdefull bas för detta konsulentarbete.

Med den rika tillgången på goda tegelleror som Skåne äger, och med den traditionellt omfattande tegelbebyggelse som präglar landskapet, finns givetvis goda förutsättningar för en omfattande försäljning av tegelprodukter. Omräknat i tegelstenar passerar årligen över 50 milj. enheter Tegelcentralens försäljning. Nu innefattar bolagets rörelse inte bara byggnadstegel utan också taktegel i dess många skilda former samt i växande omfattning dräneringsrör och därtill ett rikt urval specialvaror från golv- och

skorstenstegel till fabriksstillverkade armerade tegelkonstruktioner. Inga andra varor än tegelbrukens produkter står dock på programmet. Tegelcentralen med dess varor och tjänster till byggnadsindustrins förfogande kan betraktas som ett organ till den svenska tegelindustrins fromma.

Den ideella sidan av bolagets verksamhet, som därmed berörs, understryks av att kontoret och vissa tjänstemän delas med Skånetegelbrukens Centralkontor, en förening till vilken omkring tjugo skånska tegelbruk är anslutna. Föreningen bedriver ingen affärsrörelse, men i den vidare kretsen av tegelproducenter behandlas ärenden av allmän karaktär beträffande forskning och teknisk upplysning, marknadsproblem och produktion.

Herr Sture Olsson på försäljningen är beredd att ta emot både nya och gamla kunder.

Direktör Knut Wråkes mångåriga verksamhet inom branschen har gjort honom väl förtrogen med såväl byggarnas som tegelbrukens problem.

Tegelcentralens chef, direktör Knut Wråke, ger här några synpunkter på försäljningsorganisationens ställning och uppgifter i de vidare byggsammanhangen.

Nu för tiden finner man en tendens till rationalisering inom många verksamhetsområden. Många arbetsuppgifter fordrar specialister, och det är inte lönsamt för små enheter att var och en hålla sig med egna sådana. Den nutida byggnadsverksamheten karakteriseras av stora projekt och seriebyggande, vilket ställer större krav än tidigare på tekniskt riktiga konstruktioner, vilket bl. a. tar sig uttryck i långtgående

centrala föreskrifter och anvisningar från myndigheterna. Materialleverantörerna måste givetvis ligga väl framme i utvecklingen och stå på samma tekniska nivå som den övriga byggnadsindustrin.

Kraven på rationalisering på byggena driver fram en specialisering på tegelbruken. Inom tegelindustrin sluter man sig då ihop till arbetsteam för att man skall kunna tillgodose byggarnas krav på variationsmöjligheter. Detta underlättas också av kommunikationsväsendets utveckling, som gör det allt enklare att hämta material från olika håll, något som är nödvändigt p. g. a. specialiseringen.

De resurser som den specialiserade tegelindustrin har måste samordnas. Denna samordnande verksamhet ombesörjs av tegelcentralerna. Det är också nödvändigt att materialtillverkarna är öppna för byggarnas intentioner; tegelindustrin är till för byggenskapen. De centrala försäljningsorganisationerna har möjlighet att hålla specialister, som förstår och uppmärksammar byggarnas problem och för dem vidare till tegelbruken.

Samverkan och rationalisering, varav specialiseringen är en del, är den enda vägen till billigare varor. En centralorganisation medverkar till kontakt mellan bruken som kan leda till förbättrad produktion och bättre varor till byggarna.

Seriebyggandet medför att inköpen omfattar så stora partier att enstaka tegelbruk av normal-

Chefens sekreterare, fru A. Benneby, har liksom den övriga personalen ett rymligt och trivsamt rum som skapar arbetsglädje.

Tegelkonsulent, byggnadsingenjör Eric Gullstrand, har här besök av byggnadsingenjör Bengt Ellerström från Otto Ellerströms Byggnads AB, Malmö.

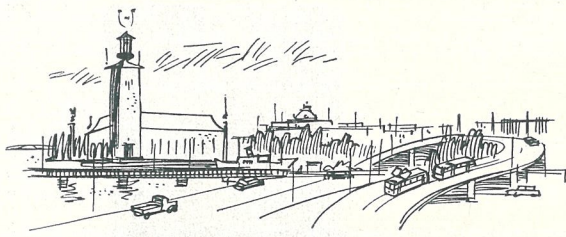
storlek inte skulle kunna leverera dem. Tegelcentralen har möjlighet att samordna leveranserna, så att beställningarna inte behöver delas, vilket är en kanske självklar men väsentlig detalj i den service vi bjuder.

Utvecklingen inom byggnadsbranschen kommer nog att fortsätta i accelererande takt. Detta tvingar till experiment och forskningsarbete. Variationer i de lokala behoven gör att inte all sådan verksamhet kan ske centralt för hela landet, utan de lokala tegelcentralerna har en stor uppgift att fylla i dessa sammanhang. Experiment drar kostnader och samarbete i tegelcentralerna skapar möjligheter att åstadkomma de nödvändiga resurserna.

En annan väsentlig sak som åstadkommit tack vare Tegelcentralen är en gemensam riktpislista för transporter. Dessutom har Tegelcentralen en uppgift som kvalitetsövervakare och, naturligtvis, har den också till uppgift att sälja tegel. Försäljningen sker huvudsakligen till återförsäljare, men vår direktförsäljning till byggarna är inte obetydlig.

Expeditionen sköts av herrar Bert Werholt och Ingvar Persson.

Tegelbacken

BYGGFILMER

AB Svensk Byggtjänst utkom i höstas med Förteckning II upptagande korta referat av svenska och utländska filmer inom byggfacket. Förteckningen upptar både filmer, stillfilmer och ljudband, som ordnats efter UDK-systemet. Både filmuthyrare och filmtitlar har dessutom samlats i alfabetisk ordning.

I förteckningen återfinns både Tegelinustrins nya färg- och ljudfilm "Tegelbyggnadsteknik" och sju stillfilmer i färg om murningsteknik, fasadbehandling och takläggning.

Enligt katalogens nomenklaturanvisningar skall bildband som åtföljs av inspelat ljud kallas *stillfilmer*. Detta har dock inte genomförts konsekvent i katalogen.

NYTT OM ELDSTÄDER M. M.

Sveriges Skorstensfejarmästares Riksförbund har givit ut en broschyr som handlar om "Eldstäder, rökkanaler, avgaskanaler, bränslefförråd, pannrum". Den har författats av skorstensfejarmästare Erik Nordström.

I skriften får många av bestämmelserna i kap. 35 av BABS 1960 en uttömmande förklaring, och man kan därför räkna med att den mottas med största intresse av byggfackfolk. Man hade dock gärna sett att skriften innehållit även ett kapitel om brandmurar, som ju är av väsentligt intresse i detta sammanhang. Sakinnehållet i skriften är emellertid förstklassigt.

Tyvär står inte illustrationsmaterialet i samma höga klass. Skisserna är mycket bristfälliga och kan vålla missförstånd. Så är t. ex. måttpilarna diffusa, lika materialtjocklekar är ritade avsevärt olika i samma figur och materialbe-teckningarna är utförda med ett för byggfack-folk ovant bildspråk. Figurernas skala är i många fall inte avpassad efter de detaljer som skall visas. Författaren har dock ett bra grepp om ämnet och de 80 sidorna är väl värda en nog-grann genomläsning.

J. W.

TEGLTRANSPORT PÅ BYGGEPLASSEN

Norrmännen publicerar i en handbok från Norges Byggeforskningsinstitut resultatet av en undersökning av rationaliseringsmöjligheterna för tegeltransporterna på byggnadsplatsen. Man har funnit att det kan vara möjligt att reducera transportkostnaderna från bruket till murarens arbetsplats med 50 %, och att hanteringskostnaderna på arbetsplatsen kan minskas med 50 % om man begagnar pallat tegel. Man rekommenderar en pallstorlek för 72 stenar i paketet. Dessutom lämnas anvisningar för de åtgärder som skall vidtagas på tegelbruk och bygge för att fördelarna med pallastning skall kunna utnyttjas rationellt.

Allt som redovisas i boken känner man igen från här i Sverige tidigare utförda undersökningar. Detta källmaterial har man dock helt glömt att nämna i boken.

Gabrielsen, E.: Tegltransport på byggeplassen. Handbok 14, Norge Byggeforskningsinstitut, Oslo 1961.

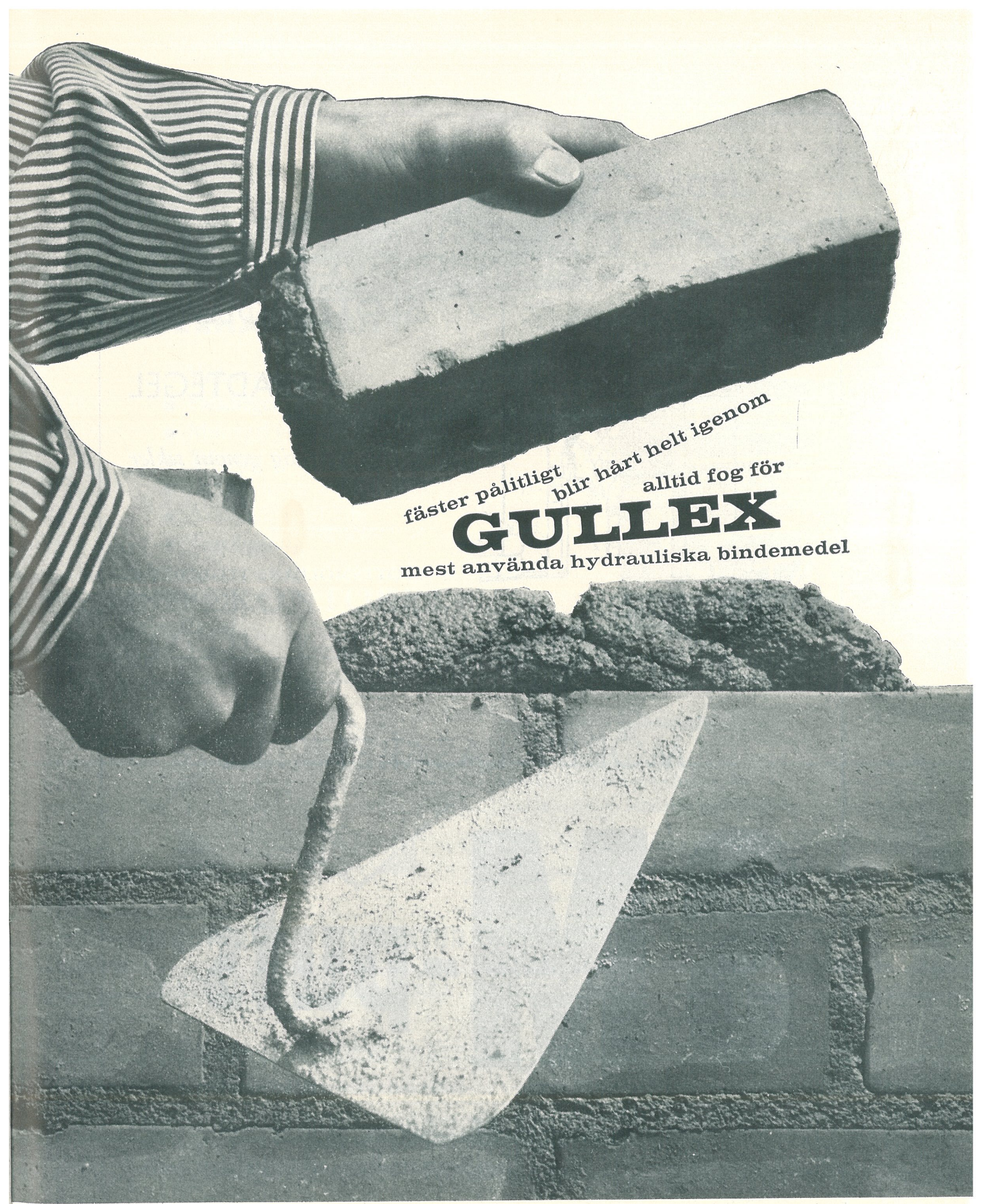
SPIKTEGEL ÄVEN SOM HORNSTENAR

I Tegel nr 4/61 lämnades en utförlig beskrivning av hur en väggbeklädnad med spiktegel utförs. Där visades bl. a. två alternativa fogningar av plattorna i hörn. Tillverkarna av spiktegel har nu fått fram ett par hörnplattor som går i vinkel. Längden hos dessa plattor är $\frac{1}{4}$ — $\frac{3}{4}$ -sten. Med de nya hörnplattorna slipper man ifrån den stående fogen i hörnen och får ett förband som mer liknar en riktigt tegelmur.

SKOLOR PÅ DANSKA

Tegelinustriens Tekniske Tjeneste i Danmark har undersökt rationaliseringsmöjligheterna vid skolhusbyggen. Bl. a. har man haft idédiskussioner med Boligministeriet och Undervisningsministeriet, skoldirektioner, arkitekter och annat fackfolk. Resultaten offentliggörs i en vacker liten skrift kallad TEGL 4 SKOLER. Den utgår naturligtvis från den danska skolordningen, som inte är helt lika vår, och deras plan för administrering av skolbyggen stämmer inte med våra förhållanden, men ändå finns det en hel del att beakta i skriften. Inte minst glädje har man av det vackra bildmaterialet, som visar hur skicklig man är i Danmark att skapa mjuka och människovänliga miljöer och att inpassa bebyggelsen i naturen. Skriften redovisar även planer och kostnadskalkyler.

TEGL, 4 SKOLER. Tegelinustriens Tekniske Tjeneste, Köpenhamn 1961.

fäster pålitligt
blir hårt helt igenom
alltid fog för

GULLEX

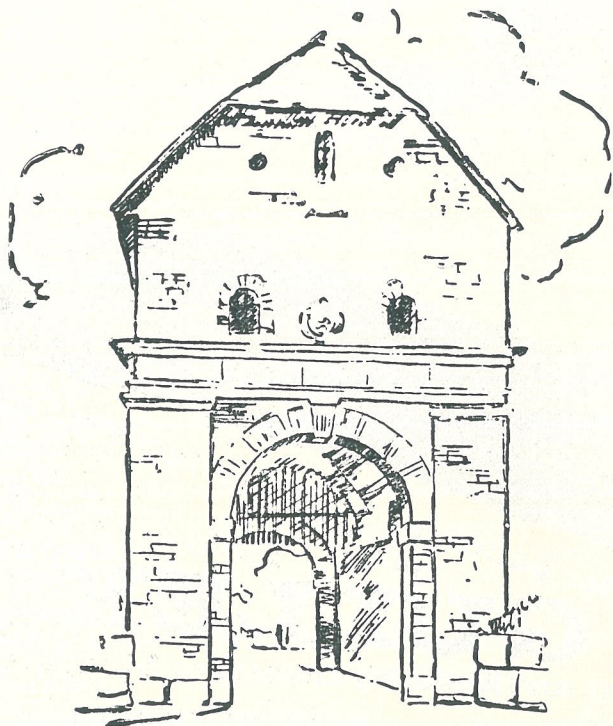
mest använda hydrauliska bindemedel

VI SATSAR PÅ KVALITET

NI VINNER ÄVEN SERVICE

GULLHÖGENS BRUK SKÖVDE TEL. 0500/106 20 STOCKHOLM TEL. 010/52 09 05 GÖTEBORG TEL. 031/20 00 30

Norre Port i Halmstad
byggd med Slottsmöllans tegel år 1605

SLOTTSMÖLLANS FASADTEGEL

står sig genom sekler

SLOTTSMÖLLANS TEGELBRUK
HALMSTAD
Tel. 035/180 54

MÖRBY LASARETT *valde*

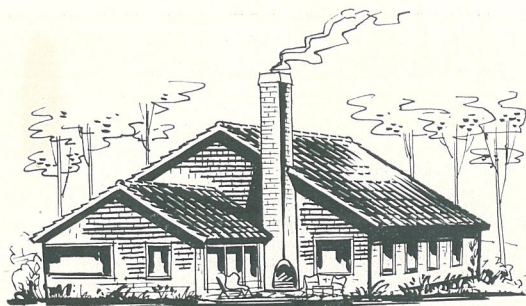
SM-puts

från Svenska **Murbruks AB**

Kungsgatan 15 · Stockholm Tel. 010/22 33 60

Bygg

VARMT VACKERT UNDERHÅLLSFRI

Vi levererar:

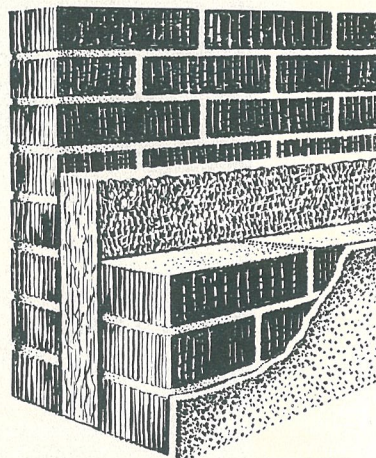
- Fasadtegel i olika ytbehandlingsar
- Murtegel i olika dimensioner
- Taktegel 1- och 2-kupigt
- Dräneringsrör 2"-8"
- Armerade tegelskift
- Tegelbjälklag

TEGELKONTORET i SKÖVDE

Rådhusgatan 1 — Telefon (0500) 158 73, 150 73

TEGEL

använt i kanalväggen ger
följande fördelar:
underhållsfri fasad
god bränsleekonomi
bättre inomhusklimat
lägsta årskostnader

BYGGTEKNISK LITTERATUR MED TONVIKT PÅ TEGEL

Tegelindustrins Centralkontor har givit ut en rikhaltig tegelteknisk litteratur. Rekvirera vad Ni behöver genom närmaste tegelbruk eller tegelförsäljning.

Några exempel på tegelteknisk litteratur:

- Murtegelnormer (T.i. 3)
- Tegeltillverkning (plansch) (T.i. 10)
- Tekniska data för tegel och tegelkonstruktioner (T.i. 11)
- Tegelbruk och tegelprodukter (T.i. 13)
- Tegelkonstruktioner (T.i. 22)
- Murning av dubbla halvstensväggar (T.i. 24)
- Tekniska egenskaper hos isolerade hålmurar av tegel.

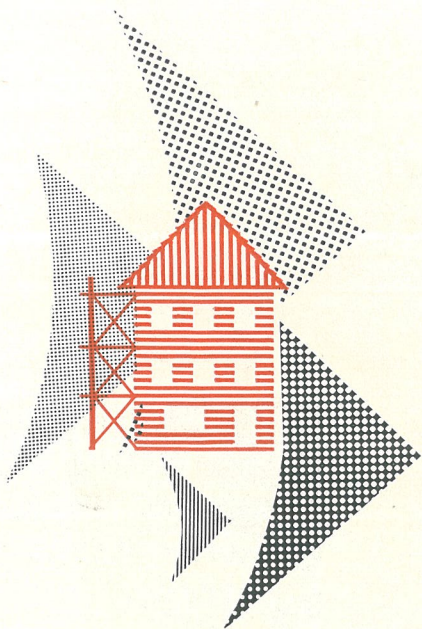
FILM och STILLFILMER

Film:

Tegelbyggnadsteknik, 16 mm
ljudfilm i färg.

Stillfilmer:

Rätt murningsteknik
Kanalväggen
Enstensväggen
Syrning
Slamning
Fogning
Läggning av taktegel

FASADTEGEL
MURTEGEL
TAKTEGEL
DRÄNERINGSRÖR
ROMA TEGELBJÄKLÄG
FRÅN

VÄRNAMO TEGELBRUKS AB

Huvudkontor: Värnamo. Tel. 0370/117 00

Idag har Ni rätt att
av verktyg och maskiner kräva

- ▶ *slitstyrka*
- ▶ *driftsekonomi*

▶ ▶ Båda dessa egenskaper är i högsta grad utmärkande för SIMPLEX-loken och gör dem därför till den rätta hjälpen vid tegelbruken.

SIMPLEX-loken tillverkas för olika spårvidder och tjänstevikter. Korta leveranstider.

Vi levererar dessutom allt material för spår, räls, växlar, korsningar, vändskivor och dessutom vagnar, hjulsatser m. m.

SIMPLEX
DIESELLOK

Generalagent:

CARL STRÖM AKTIEBOLAG

Birger Jarlsgatan 39, Stockholm C. Tel. 211959, 218555, 100772

Villainteriör, Malmö. Ägare: Dir. G. Hagerrot

WE-BE GOLVTEGEL

Tegel har åter blivit ett modernt golvmaterial. Med WE-BE golvtegel får Ni lättskötta, slitstarka golvtytor, som med sin varma, röda färg ger rummet personlig prägel och hemtrevlig atmosfär.

Rekvirera vår broschyr:
Läggning, behandling och skötsel av tegelgolv.

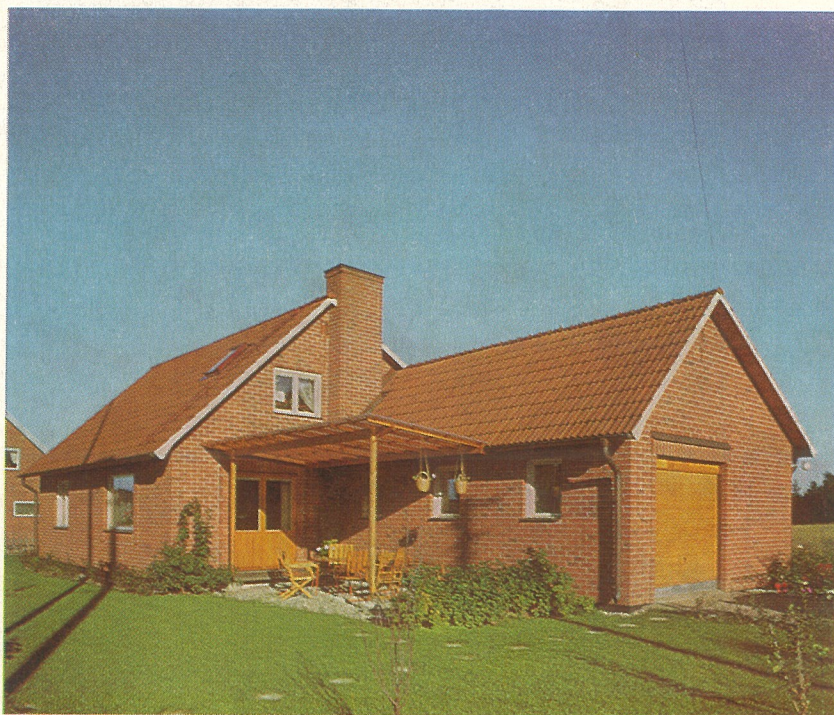
WEBERÖDS NYA TEGELBRUKS AB

VEBERÖD - Tel. 0412/80450

HAGA-TEGEL

TEGEL MED STIL OCH KVALITET

Efterfrågan på det vackra kvalitetsteglet från HAGA TEGELBRUK är mycket stor. Beställ därför teglet till Er framtida byggverksamhet i god tid.

Villa i Jakobsberg, uppförd med HAGA-tegel

Foto: G. Nordin

HAGA TEGELBRUK tillverkar:

Fasadtegel

Färger: Mörkrött, Rött

Sandat

25 × 12 × 5 cm

25 × 12 × 6,5 „

25 × 12 × 7,5 „

Fasadbalkar

Murtegel

25 × 12 × 6,5 cm

25 × 12 × 7,5 „

30 × 14,5 × 7,5 „

20-tegel

20 × 14 × 7,5 „

Murtegelbalkar

HAGA TEGELBRUK
AB HAGAVERKEN

ENKÖPING tel. (0171) 302 93, 304 51